

**СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА НАТУРАЛЬНИМИ ЗООЛОГІЧНИМИ
ОБ'ЄКТАМИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ**

Павлюченко Олеся Вікторівна,
Кандидат біологічних наук, доцент

Вовк Олена Андріївна,
студент,

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Анотація. Прогресивний розвиток освіти в Україні щорічно вносить корективи у методики викладання навчальних предметів. Біологія є важливою науковою дисципліною, яка потребує впровадження нових форм та методів роботи, адже необхідно формувати стійкий пізнавальний інтерес здобувачів освіти до вивчення цього предмету.

Реформування системи освіти, комп'ютеризація та інформатизація диктують нові умови у викладанні природничих дисциплін. У зв'язку із цим виникла необхідність проведення дослідження щодо з'ясування особливостей спостереження за зоологічними об'єктами при викладанні біології. Дане питання є недостатньо вивченим на сьогодні, адже метод спостереження можна використовувати в усіх сферах освітнього процесу під час навчання біології, таких як, позакласна робота, підготовка до турнірів, олімпіад, конкурсів природничого спрямування тощо.

Ключові слова: біологічна освіта, методологія наукового дослідження, натуральні зоологічні об'єкти, біологія тварин, муляжі, моделі, колекції, календарно-тематичне планування, опудала, проєкт, спостереження.

Прогресивний розвиток освіти в Україні щорічно вносить корективи у методики викладання навчальних предметів. Біологія є важливою науковою дисципліною, яка потребує впровадження нових форм та методів роботи, адже

необхідно формувати стійкий пізнавальний інтерес здобувачів освіти до вивчення цього предмету [1].

Реформування системи освіти, комп'ютеризація та інформатизація диктують нові умови у викладанні природничих дисциплін. У зв'язку із цим виникла необхідність проведення дослідження щодо з'ясування особливостей спостереження за зоологічними об'єктами при викладанні біології. Дане питання є недостатньо вивченим на сьогодні, адже метод спостереження можна використовувати в усіх сферах освітнього процесу під час навчання біології, таких як позакласна робота, підготовка до турнірів, олімпіад, конкурсів природничого спрямування тощо.

Метою дослідження є вивчення особливостей спостереження за натуральними зоологічними об'єктами під час вивчення біології, визначити місце та роль методу спостереження за натуральними зоологічними об'єктами під час організації освітнього процесу з біології, проаналізувати передовий педагогічний досвід, щодо використання натуральних об'єктів у різних формах навчання біології та запропонувати методичне обґрунтування організації конкретних спостережень за тваринами.

В методиці викладання біології багато вчених-природодослідників приділяли значну увагу натуральним біологічним об'єктам, які визначали їх як важливі засоби наочності, що значно полегшать сприйняття матеріалу. Вперше про використання наочності у навчанні писав відомий чеський педагог Ян Амос Коменський у XVII столітті. Враховуючи досягнення народної педагогіки, Коменський [2] знайшов засіб, що полегшує дитині вивчення книжкового матеріалу – картинки як наочні методи навчання.

Сьогодні в Україні активно досліджуються натуральні об'єкти в контексті вивчення біології, зокрема, у дослідженнях Н. Б. Грицай [2], О. Д. Гончар [1], І. В. Мороз [3] та інших, приділяється значна увага методу спостереження за натуральними зоологічними об'єктами у методиці викладання біології.

Отже, тривалий процес формування знань про натуральні біологічні об'єкти поступово інтегрував нову інформацію у загальну методику викладання біології в цілому.

Метод наочності, зокрема спостереження за натуральними біологічними об'єктами, вважається одним із перспективних методів емпіричного рівня наукового дослідження, адже він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань та ключових компетентностей, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, стимулює природну допитливість та впливає на формування вміння самостійної діяльності [3].

Використання спостереження створює комфортні умови та позитивну мотивацію в організації навчальної діяльності учнів під час викладання біології, привчає учнів до колективної та самостійної роботи, розвиває самостійність в оволодінні знаннями, стимулює творче зростання дитини, сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей [2].

Завдяки використанню спостереження у своїй діяльності під час уроку, вчителі зможуть вирішити наступні проблеми:

- диференціація навчання перетворить урок біології в цікаву гру навіть для учнів з початковим рівнем навчання;
- поставлені перед здобувачами освіти завдання спонукатимуть їх до дії, до самостійного формулювання висновків;
- формування поваги до думки оточуючих;
- самостійно отримані знання запам'ятовуються найкраще;
- учні зможуть побачити моделі, муляжі та колекції зоологічних об'єктів, визначити їх особливості будови та процеси життєдіяльності за морфологічними ознаками.

Існує ряд педагогічних умов для впровадження методу спостереження у освітній процес, адже завжди варто враховувати принципи компетентнісного, особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів до організації освітнього процесу з біології.

У зв'язку із вище зазначеною інформацією, нами сформульовано наступні методичні рекомендації щодо ефективного використання зоологічних об'єктів:

1. Розглянути та проаналізувати на методичних комісіях вчителів природничого циклу особливості програм з біології, зокрема для учнів 7 класу, саме демонстрації, експерименти, створення колекцій із натуральними біологічними об'єктами.

2. Спланувати роботу здобувачів освіти на різних етапах уроку із використанням муляжів, опудал та скелетів тварин.

3. Широко впроваджувати в освітній процес уроки комбінованого типу із використанням натуральних біологічних об'єктів, на яких буде розглядатись не лише теоретичний матеріал, а й будуть продемонстровані особливості будови тваринних організмів.

4. Проводити уроки-екскурсії в живу природу з метою спостереження за життєдіяльністю тварин в умовах навколишнього середовища.

5. Проводити факультативні заняття майстер-класи, під час яких учні зможуть навчитись правильно збирати тваринні організми та формувати колекції.

6. По завершенню навчального року проводити виставки-конференції власноруч створених колекцій тварин, обирати найкращі серед них та висвітлювати результати на сайті закладу освіти.

7. Створювати завдання на літні канікули для здобувачів освіти – самостійно створювати колекції комах та черепашок моллюсків тощо.

Отже, використання методу спостереження за зоологічними об'єктами на уроках біології дозволяє підвищити мотивацію та пізнавальну активність учнів, а також поступово формувати необхідний багаж знань, умінь і навичок з біології, зокрема вміння розпізнавати предмети та натуральні об'єкти оточуючої дійсності. Використання спостереження створює комфортні умови в організації навчальної діяльності учнів під час викладання біології, привчає учнів до колективної та самостійної роботи, розвиває самостійність в

оволодінні знаннями, стимулює творче зростання дитини, сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей.

Список літератури

1. Гончар О. Д. **Форми і методичні прийоми навчання біології: 7 кл.:** Посіб. для вчителя. Київ : Генеза, 2001. 112 с.
2. Грицай Н. Б. **Методика навчання біології : навчальний посібник.** Рівне : ТзОВ «Дока центр», 2016. 272 с.
3. **Загальна методика навчання біології: Навч. посібник / за заг. ред І.В. Мороза.** Київ : Либідь, 2006. 592 с.